

VÕ NGUYỄN GIÁP QUA HỒI KÝ ĐIỆN BIÊN PHỦ - ĐIỂM HẸN LỊCH SỬ

PGSTS. Nguyễn Văn Hạnh¹

TÓM TẮT

Võ Nguyên Giáp là vị tướng đã đi vào huyền thoại. Bên cạnh những chiến tích lẫy lừng, ông còn để lại hàng chục cuốn sách viết về nhiều lĩnh vực, trong đó có những hồi ký mang tính tổng kết về hai cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mỹ. Điện Biên Phủ - điểm hẹn lịch sử là một trong số đó. Trên cơ sở khảo sát, phân tích một cách cụ thể các chi tiết, sự kiện được tái hiện, đặc biệt là cách kể chuyện của tác giả, trong hồi ký Điện Biên Phủ - điểm hẹn lịch sử, bài viết đã chỉ ra những phẩm cách đặc biệt ở con người Võ Nguyên Giáp: giản dị, khiêm nhường; bản lĩnh, trí tuệ; nhân ái, bao dung. Nếu nhân, trí, dũng là phẩm chất của một vĩ nhân, chỉ có ở vĩ nhân, thì qua hồi ký Điện Biên Phủ - điểm hẹn lịch sử Võ Nguyên Giáp là một con người như thế.

Trong lịch sử Việt Nam thế kỷ XX, Võ Nguyên Giáp là một nhân vật kiệt xuất, một vị tướng đã đi vào huyền thoại. Tên tuổi ông đã vượt ra ngoài biên giới quốc gia, biểu tượng cho trí tuệ, bản lĩnh, tinh thần, ý chí Việt Nam. Bên cạnh những chiến tích lẫy lừng, Võ Nguyên Giáp còn để lại một kho tàng tri thức phong phú, đặc sắc, kết tinh trong hàng chục cuốn sách viết về nhiều lĩnh vực, trong đó có những hồi ký về hai cuộc chiến tranh chống Pháp và chống Mỹ. Đây là những công trình mang tính tổng kết, được trình bày dưới dạng hồi ức của vị Tổng tư lệnh tối cao, người hoạch định chiến lược và trực tiếp chỉ huy nhiều chiến dịch lớn. Độ lùi thời gian, sự phong phú của nguồn tư liệu, những trải nghiệm cá nhân sâu sắc, đã mang đến cho các tác phẩm hồi ký Võ Nguyên Giáp nhiều giá trị đặc sắc. Trong sáu hồi ký ông đã xuất bản², *Điện Biên Phủ - điểm hẹn lịch sử* có một vị trí đặc biệt, thu hút sự chú ý của đông đảo bạn đọc và giới nghiên cứu ở nhiều lĩnh vực. Tính chất đặc biệt của tác phẩm trước hết là ở chỗ, đây là hồi ức của một Tổng tư lệnh quân đội, và là người chỉ huy trực tiếp trận đánh Điện Biên Phủ, một trận đánh đã đi vào lịch sử chiến tranh nhân loại. Theo cách nói của nhà nghiên cứu lịch sử quân sự người Mỹ, Bernard Fall, Võ Nguyên Giáp là người có thẩm quyền nhất để phát biểu về cuộc chiến tranh này. Nhiều học giả phương Tây cho rằng, cùng với cuốn *Điện Biên Phủ - một góc địa ngục* của Bernard Fall, *Điện Biên Phủ - Điểm hẹn lịch sử* của Võ Nguyên Giáp trở thành sách kinh điển cho

¹ Khoa Ngữ văn, trường Đại học Vinh

² Đó là các tác phẩm: *Từ nhân dân mà ra* (1966); *Những năm tháng không thể nào quên* (1970); *Chiến đấu trong vòng vây* (1995); *Đường tới Điện Biên Phủ* (1999); *Điện Biên Phủ - điểm hẹn của lịch sử* (2000); *Tổng hành dinh trong mùa xuân toàn thắng* (2001).

những ai muốn tìm hiểu về trận chiến Điện Biên Phủ, và rộng hơn là về chiến tranh Đông Dương lần thứ nhất. Ở đó, người đọc không chỉ được tiếp xúc với nguồn sử liệu chân thực, sống động, mà còn nhận ra chân dung tinh thần, tầm vóc văn hóa, cốt cách vĩ nhân của Võ Nguyên Giáp, người đã góp phần làm thay đổi lịch sử nhân loại thế kỷ XX.

Hồi ký *Điện Biên Phủ - điểm hẹn lịch sử* được bắt đầu viết từ năm 1999, nhân kỷ niệm 45 năm chiến thắng Điện Biên Phủ. Thể hiện cuốn hồi ký là nhà văn Hữu Mai (1926 - 2007), người trước đó đã thể hiện thành công bốn cuốn hồi ký về chiến tranh của Đại tướng Võ Nguyên Giáp. Sau hai năm viết bản thảo với nhiều lần góp ý, sửa chữa của Đại tướng Võ Nguyên Giáp, năm 2000, tác phẩm được Nhà xuất bản Quân đội ấn hành. Năm 2004, tác phẩm được nữ nhà văn, nhà báo người Mỹ, Lady Borton dịch ra tiếng Anh và xuất bản ở nhiều nước trên thế giới. Tác phẩm gồm 15 chương, với gần 500 trang, được viết bằng một văn phong giản dị, kết hợp hài hòa giữa tái hiện chi tiết, sự kiện với việc thể hiện tư tưởng, tình cảm và những chiêm nghiệm suy tư của Đại tướng Võ Nguyên Giáp về đất nước, nhân dân. Ở đó có những vấn đề lớn lao gắn với lịch sử dân tộc, biến động thời đại, và có cả những vấn đề giản dị, riêng tư của mỗi con người. Thiên nhiên và con người, hậu phương và mặt trận, những trận đánh quyết liệt trên chiến trường, những toan tính chiến lược từ hai phía địch, ta; những nụ cười chiến thắng và những giọt nước mắt đau thương... tất cả đều được tái hiện một cách giản dị, chân thực, tự nhiên qua từng trang viết. Tính chân xác của chi tiết, sự kiện lịch sử được thể hiện qua một lối viết tinh tế, trữ tình, mang đến cho tác phẩm một sức hấp dẫn riêng, hiếm gặp ở thể loại hồi ký chiến tranh. Trò chuyện với bạn đọc Việt Nam về quá trình dịch hồi ký *Điện Biên Phủ - điểm hẹn lịch sử* của Võ Nguyên Giáp ra Anh ngữ, dịch giả Lady Borton nói: “*Tôi mất rất nhiều năm để hoàn thiện cuốn sách này. Lịch sử của các bạn có một bề dày truyền thống mà để hiểu được nó, tôi phải đọc và nghiên cứu rất kỹ. Tôi khâm phục tinh thần, ý chí cũng như sức mạnh đoàn kết của dân tộc Việt Nam. Khi đọc cuốn sách đó và dịch nó ra tiếng Anh, tôi hiểu cặn kẽ hơn về nguyên nhân dẫn đến chiến thắng Điện Biên Phủ năm 1954. Nó cũng khiến tôi hiểu được vì sao người Mỹ không bao giờ thành công trong cuộc chiến tại Việt Nam*”. Đó là một cảm nhận sâu sắc, khách quan, trung thực không chỉ về cuốn sách, mà cả về hai cuộc chiến tranh ở Việt Nam.

Như tên gọi của cuốn sách, Điện Biên Phủ là điểm hẹn lịch sử, nơi đối đầu quyết liệt giữa trí tuệ, ý chí, quyết tâm của chủ nghĩa thực dân và nhân dân Việt Nam dưới sự lãnh đạo của Đảng và lãnh tụ Hồ Chí Minh, là kết cục tất yếu của chiến tranh xâm lược. Đó còn là điểm hẹn của những xung đột văn hóa giữa chủ nghĩa kỹ trị phương Tây và sức mạnh tinh thần của lòng yêu nước, ý chí quật cường - một giá trị đặc sắc trong truyền thống văn hóa Việt Nam. Cuộc chiến 56 ngày đêm ở lòng chảo Điện Biên, vì vậy không chỉ là một trận đánh, một chiến dịch quân sự, mà là cuộc đụng đầu lịch sử làm thay đổi vận mệnh của

các nước thuộc địa và số phận của chủ nghĩa thực dân trên toàn thế giới. Là Tổng tư lệnh Quân đội nhân dân Việt Nam, Võ Nguyên Giáp được Bộ chính trị và Chủ tịch Hồ Chí Minh giao trọng trách Bí thư đảng ủy, Tư lệnh chiến dịch Điện Biên Phủ. Đây không phải là lần đầu ông trực tiếp chỉ huy chiến dịch, song chưa một chiến dịch nào có tính quy mô và tầm quan trọng đặc biệt như chiến dịch Điện Biên Phủ. Giao nhiệm vụ cho ông, Hồ Chủ tịch chỉ nói ngắn gọn "*Trận này rất quan trọng, phải đánh cho thắng. Chắc thắng mới đánh, không chắc thắng không đánh*"³. Với ông, đó là mệnh lệnh thiêng liêng, hun đúc khí thiêng của sông núi, thể hiện ý chí quyết tâm của cả dân tộc trong cuộc chiến đấu bảo vệ độc lập tự do của tổ quốc và những giá trị thiêng liêng, cao cả của con người. Bác đã trao cho ông toàn quyền với một niềm tin tưởng tuyệt đối: "Tổng Tư lệnh ra mặt trận, "Tướng quân tại ngoại", trao cho chú toàn quyền". Đó là một quyết định lịch sử, thể hiện tầm nhìn, sự sáng suốt của Hồ Chí Minh.

Đọc hồi ký *Điện Biên Phủ - điểm hẹn lịch sử*, ấn tượng đầu tiên của người đọc là sự giản dị, khiêm nhường của tác giả được toát lên qua từng chi tiết, sự kiện cho đến giọng điệu kể chuyện. Là Bí thư Đảng ủy, Tư lệnh mặt trận, người chịu trách nhiệm cao nhất về chiến dịch Điện Biên Phủ, nhưng trong hồi ký, Võ Nguyên Giáp rất ít nói về mình. Thay vào đó, ông nói nhiều về sự lãnh đạo sáng suốt của Bộ Chính trị, của Bác Hồ, về những người đồng đội, về nhân dân anh hùng. Ông kể về họ với niềm trân trọng, tự hào. Từ những người chỉ huy dạn dày trận mạc, như Hoàng Văn Thái, Lê Trọng Tấn, Vương Thừa Vũ, Lê Quảng Ba, Nguyễn Hữu An, Hoàng Cầm... đến những người lính binh nhất, binh nhì ông chưa từng gặp mặt, đều hiện lên một cách rõ nét qua lời kể của ông. Chữ "tôi" rất ít xuất hiện trong cách kể của ông. Theo nhà văn Hữu Mai, khó khăn lớn nhất trong quá trình thể hiện hồi ký của Đại tướng Võ Nguyên Giáp là phải làm sao lược bỏ bớt chữ "tôi". Hữu Mai nhớ lại: "Trong suốt thời gian làm việc này, chỉ có một buổi hơi căng. Anh Văn chợt nhận ra trong bản thảo có nhiều chữ "tôi", mà cả anh và tôi chưa tìm ra cách nào để bớt đi, vì bản thảo viết theo cách tác giả kể chuyện, phải dùng ngôi thứ nhất. Buổi làm việc tiếp theo, anh nêu một giải pháp tránh chữ "tôi", bằng những từ có tính tập thể, như Bộ Chính trị, Bộ Tổng tư lệnh, Bộ chỉ huy chiến dịch, Đảng ủy mặt trận, v.v. Nhưng rồi chính anh lại nói ngay những chữ này cũng cố gắng tránh dùng nhiều, vì người đọc vẫn có thể hiểu cũng là "tôi". Đây không còn là câu chuyện về chữ nghĩa, mà là câu chuyện về tâm vóc, nhân cách của con người. Kể về chiến dịch Điện Biên, Võ Nguyên Giáp có quyền nói về mình, về những đóng góp lớn lao của ông cho chiến thắng. Bởi chính ông là người đưa ra quyết định cuối cùng, và là người chịu trách nhiệm cao nhất trước mỗi trận đánh. Đó là sự thật hiển

³. Võ Nguyên Giáp, *Điện Biên Phủ - điểm hẹn lịch sử*, Nxb Quân đội nhân dân, chương 2.

nhiên đã đi vào lịch sử. Song, Võ Nguyên Giáp đã không làm thế. Ông đã ẩn mình sau mỗi chiến công, hòa vào đội ngũ điệp trùng của nhân dân đánh giặc. Ông viết: "*Trước chiến thắng vẻ vang của dân tộc, mỗi người có góp phần của mình, đều cảm thấy tự hào. Riêng trong chiến dịch này nếu thiếu tấm lòng thương yêu rộng lớn của nhân dân, chẳng quản gian lao, không sợ hiểm nghèo, chăm lo từng viên đạn, hạt gạo, thì bộ đội ở nơi tiền tuyến xa xôi này không thể nào chiến thắng quân giặc*"⁴. Trước đó, trong một cuộc trò chuyện với các nhà báo phương Tây, khi nghe những lời ngợi ca của họ, ông bình thản trả lời: "*Vị tướng dù có công lao lớn đến đâu cũng chỉ là giọt nước trong biển cả. Chỉ có nhân dân Việt Nam là người đánh thắng Mỹ. Các ngài gọi tôi là vị tướng thần thoại, nhưng tôi tự nghĩ tôi bình đẳng với những người lính của mình*". Tháng 11/ 1998, trên Tạp chí George, John Kennedy đăng bài *Trí tuệ bậc thầy*, kể lại cuộc phỏng vấn Đại tướng Võ Nguyên Giáp. Khi được hỏi "*ai là vị tướng Việt Nam giỏi nhất?*" không một phút suy nghĩ, ông trả lời "*nhân dân Việt Nam*". Những điều nói trên đã phần nào cho thấy quan điểm, lối sống, nhân cách ngời sáng của Võ Nguyên Giáp. Ông không màng đến danh vọng cá nhân, không tuyệt đối hóa vai trò cá nhân trong lịch sử. Daniel Roussel, đạo diễn người Pháp, người đã nhiều lần phỏng vấn Đại tướng Võ Nguyên Giáp, nhận xét: "*Tướng Giáp không bị hình ảnh của một anh hùng quốc gia, một nhà chiến lược quân sự có tầm vóc quốc tế che khuất, ông luôn luôn tỏ ra là một con người rất đời thường*". Đây là điểm gặp gỡ trong tư tưởng, đạo đức, lối sống của Võ Nguyên Giáp và Hồ Chí Minh. Ông trở thành vĩ nhân ngay trong sự giản dị, khiêm nhường.

Là điểm quyết chiến chiến lược, Điện Biên Phủ là nơi thể hiện rõ nhất những phẩm chất tinh thần của những người chỉ huy. Ở đó không có chỗ cho sự sai lầm. Mỗi sai lầm, dù là nhỏ đều phải trả giá bằng máu xương của biết bao chiến sĩ. Là Tư lệnh mặt trận, Võ Nguyên Giáp hiểu rõ điều đó. Trong hồi ký *Điện Biên Phủ - điểm hẹn lịch sử*, Võ Nguyên Giáp đã nói tới một quyết định, mà theo ông là "*khó khăn nhất trong cuộc đời chỉ huy của mình*". Ngày 26/ 1/ 1954, đúng ngày dự kiến mở màn chiến dịch, trong cuộc họp Đảng ủy mặt trận, sau khi thảo luận dân chủ, ông đã đi tới quyết định thay đổi cách đánh, từ "*đánh nhanh, thắng nhanh*" sang "*đánh chắc, tiến chắc*". Đây là quyết định táo bạo, bất ngờ, hệ trọng, được đưa ra trong một thời gian ngắn nhất. Với cách nói giản dị, sáng rõ, ông truyền mệnh lệnh: "*Để đảm bảo nguyên tắc cao nhất là đánh chắc thắng, cần chuyển phương châm tiêu diệt địch từ đánh nhanh thắng nhanh sang đánh chắc tiến chắc. Nay quyết định hoãn cuộc tiến công. Ra lệnh cho bộ đội trên toàn tuyến lui về địa điểm tập kết, và kéo pháo ra. Công tác chính trị bảo đảm triệt để chấp hành mệnh lệnh lui quân như mệnh lệnh*

⁴ . Võ Nguyên Giáp, *Điện Biên Phủ - điểm hẹn lịch sử*, chương 13.

chiến đấu. Hậu cần chuyển sang chuẩn bị theo phương châm mới"⁵. Đó là quyết định lịch sử, được ông đưa ra sau nhiều đêm thức trắng với những trăn trở, nghĩ suy trên cơ sở phân tích tình hình địch, ta một cách khách quan, khoa học. Nó cho thấy trí tuệ mẫn tiệp, tính quyết đoán, và ý thức trách nhiệm chính trị sâu sắc của ông trước Đảng, Bác Hồ và nhân dân, đất nước. Thực tế cho thấy, đó là một quyết định sáng suốt làm thay đổi cục diện chiến trường, đưa trận chiến Điện Biên Phủ đến toàn thắng. Năm 1964, kỷ niệm 10 năm chiến thắng Điện Biên Phủ, Lê Trọng Tấn nói: "*Nếu không có quyết định chuyển phương châm ngày đó thì phần lớn chúng tôi sẽ không có mặt trong cuộc kháng chiến chống Mỹ*". Còn Vương Thừa Vũ nhận xét: "*Nếu theo cách đánh cũ thì cuộc kháng chiến chống pháp có thể kéo dài thêm 10 năm*". Là những chỉ huy dạn dày trận mạc, có mặt từ những ngày đầu trên chiến trường Điện Biên, hơn ai hết, họ hiểu rõ ý nghĩa lớn lao và sự chính xác của quyết định lịch sử ấy. Họ biết ơn ông, tự hào về ông, vị Tư lệnh bản lĩnh, tài năng, quyết đoán, người họ đã đặt trọn niềm tin. Trong cuốn *Giáp, một sự đánh giá* (1992), Peter Macdonald, nhà nghiên cứu lịch sử quân sự người Anh đã có một nhận xét sâu sắc về trận chiến Điện Biên Phủ và tài năng thao lược của Võ Nguyên Giáp. Ông viết: "*Điều làm Điện Biên Phủ nổi tiếng chính là ở cách đánh, ở tiến trình phát triển của cuộc chiến cũng như kết cục và những hệ quả mà nó dẫn đến... Tất cả những điều đó đã khiến Điện Biên Phủ trở thành trận đánh quyết định của thời đại và đưa tên tuổi Võ Nguyên Giáp vào sử sách*". Độc lập trong suy nghĩ, bản lĩnh trong tính cách, sáng suốt trong trí tuệ, quyết đoán trong hành xử... đó là những phẩm chất tinh thần đặc biệt ở Võ Nguyên Giáp. Nó đưa ông đi vào lịch sử nhân loại với tư cách là một trong những vị tướng kiệt xuất của mọi thời đại.

Các nhà nghiên cứu, tướng lĩnh phương Tây, khi nói về Võ Nguyên Giáp đều giành cho ông một sự tôn trọng đặc biệt. Ông được ví như "*ngọn núi lửa phủ tuyết*". Họ đánh giá cao trí tuệ, tài năng thao lược, bản lĩnh, tính quyết đoán của ông. Saintery, trong cuốn *Lịch sử một nền hòa bình bị bỏ lỡ*, viết: "*Võ Nguyên Giáp đã cho thấy, ông là một con người quyết đoán, cực kỳ cứng rắn, đầy mưu trí và thông minh*". Cũng cái nhìn ấy, W. Westmoreland, Tổng tư lệnh lực lượng quân Mỹ trên chiến trường Việt Nam (1964 - 1968), cho rằng, Võ Nguyên Giáp "*có tất cả đức tính của một thống soái quân sự lớn, đó là sự quả đoán, tính kiên quyết, sức mạnh tinh thần, khả năng tập trung suy nghĩ và hành động, trí thông minh*". Đó là những đánh giá có cơ sở, nhưng thuần lý trí. Họ chưa hiểu hết con người Võ Nguyên Giáp và văn hóa Việt Nam. Trong truyền thống văn hóa Việt Nam, lòng nhân ái có một sức mạnh đặc biệt, có khả năng cảm hóa và thu phục nhân tâm. Đó là sự khác biệt lớn giữa văn hóa Việt nam với văn hóa phương Tây. Võ Nguyên Giáp đã kết tinh

⁵ . Sách đã dẫn, chương 4.

trong mình truyền thống ấy. Ông là "một Tổng Tư lệnh biết đau với từng vết thương của người lính, biết tiếc từng giọt máu của mỗi chiến binh" (Trần Văn Trà). Trong hồi ký *Điện Biên Phủ - điểm hẹn lịch sử*, hình tượng Võ Nguyên Giáp hiện lên qua từng trang viết, gần gũi, giản dị. Mỗi quyết định, hành xử của ông đều bắt nguồn từ tình yêu thương mãnh liệt đối với con người. Ông có mặt bên cạnh những người lính trên đường ra trận, lặng lẽ dõi theo từng bước tiến của họ trên chiến trường, giành cho họ một sự đồng cảm, yêu thương. Ông "thuộc từng trung đoàn, từng tiểu đoàn, từng đại đội chủ công, biết những cán bộ đại đội, trung đội, chiến sĩ đã lập công xuất sắc". Với ông "Hạnh phúc lớn nhất của người cầm quân là được ở bên chiến sĩ trên chiến trường". Ông sống chan hòa với những người đồng đội, lắng nghe tình cảm, nghĩ suy của họ. Chia sẻ với người lính những gian khổ hi sinh trên chiến trường Điện Biên, ông viết thư thăm hỏi động viên, biểu dương kịp thời mỗi chiến công của họ. Nhận xét về điều này, Nguyễn Đình Thi viết: "Một vị Tổng Tư lệnh, đồng thời là người chỉ huy chiến dịch mà viết thư gửi chiến sĩ với những lời thân mật như anh em, quả là điều hiếm thấy trong chiến tranh các nước". Ông sát cánh với các cấp chỉ huy, quan tâm đến từng bữa ăn, giấc ngủ của người lính. Vui niềm vui, buồn nỗi buồn của họ. Đón tết ở chiến trường Điện Biên, ông thương những người đồng đội, những người dân công không được quây quần bên gia đình đón tết. Trong hồi ký, ông viết: "Tôi nghĩ tới hàng chục vạn đồng bào đang sát cánh cùng bộ đội ở các mặt trận Tây Bắc, Thượng Lào, Trung Lào, Hạ Lào, Liên khu 5, Tây Nguyên... không được cùng người thân ngồi bên nồi bánh chưng đón giao thừa tại quê nhà"⁶. Tình cảm ấy được hình thành một cách tự nhiên từ hồi còn thơ bé, và bồi đắp thêm trong những năm tháng chiến tranh. Ông kể: "Tôi sinh ra và lớn lên ở một làng nghèo tỉnh Quảng Bình, thuộc giải đất thiên nhiên ít ưu đãi ở miền Trung. Gia đình tôi không đến nỗi đói ăn, nhưng những ngày giáp hạt thường thiếu. Từ khi còn là một chú bé, những lần theo mẹ đi vay và trả thóc trước và sau vụ gặt, tôi đã được thấy những hạt thóc lép, thóc mục khi đi vay, những hạt thóc mảy phơi khô, quạt sạch khi phải trả, và cảnh đong voi đong đầy của chủ nợ. Tôi sớm hiểu nỗi khổ cực của những người nông dân không có ruộng hoặc ít ruộng đất như thế nào"⁷. Với chiến dịch Điện Biên Phủ, Võ Nguyên Giáp được đánh giá là bậc thầy của nghệ thuật chiến tranh nhân dân. Điều đó không chỉ thể hiện ở tài thao lược, khả năng huy động sức mạnh tổng hợp của nhân dân, mà còn ở khả năng thu phục nhân tâm. Ông là vị tướng của lòng dân. Đây là câu chuyện ông kể trong hồi ký: "Đã đến chiếc cầu sắt bắc qua sông Nậm Rốm... Một anh dân công còn trẻ, đứng ở bên kia cầu. Anh chìa tay ra và nói: Đề nghị anh, cho em bắt tay một cái!

⁶ . Sdd, chương 5.

⁷ . Sdd, chương 3.

*Tôi vui vẻ siết chặt tay anh và biết anh quê ở Thanh Hóa, một tỉnh cung cấp nhiều nhất về người và lương thực phục vụ chiến dịch"⁸. Khoảng cách giữa vị Đại tướng, Tổng Tư lệnh với người dân đã không còn. Thay vào đó là sự gần gũi, chan hòa. Đó là một ứng xử văn hóa thấm đẫm tình người. Trong phần kết hồi ký *Điện Biên Phủ - điểm hẹn lịch sử*, ngay những dòng mở đầu, ông kể: "Mỗi lần trở lại Điện Biên Phủ, tôi tới nghĩa trang liệt sĩ dưới chân đồi A1 thấp nén hương tưởng niệm những đồng đội đã nằm lại ở đây. Đứng trước rất nhiều ngôi mộ không có tên, tôi hình dung ra anh chiến sĩ trẻ tới chiến trường giữa trận đánh, chiến đấu bên những đồng đội chưa kịp biết tên mình, và mình cũng chưa kịp biết là đang ở đơn vị nào"⁹. Một vị tướng giàu lòng yêu thương như vậy, không thể là người quyết giành "chiến thắng bằng mọi giá" như cách phân tích, lý giải của Cecil Currey, nhà nghiên cứu lịch sử quân sự người Mỹ, trong cuốn *Võ Nguyên Giáp - chiến thắng bằng mọi giá*. Cũng như Hồ Chí Minh, với Võ Nguyên Giáp, trận đánh chết nhiều người không thể là trận đánh đẹp. Đã đánh là phải thắng; thắng mà không phải, hay ít đổ máu mới là chiến thắng thực sự. Đó là tư tưởng quân sự Võ Nguyên Giáp, được kết tinh từ truyền thống nhân văn trong văn hóa Việt Nam.*

Ở con người Võ Nguyên Giáp, tình yêu thương lớn hơn lòng thù hận, vượt lên mọi khác biệt về tiếng nói, màu da. Ông là vị tướng nhân từ, độ lượng. Ông không sợ chiến tranh nhưng luôn khao khát hòa bình. Trong hồi ký *Điện Biên Phủ - điểm hẹn lịch sử*, điều này đặc biệt thấy rõ ở thái độ, tình cảm của ông đối với những sĩ quan, binh lính ở bên kia chiến tuyến. Giữa những ngày ác liệt nhất của trận chiến ở Điện Biên Phủ, những người lính bắt được thùng hàng do máy bay thả xuống, trong đó có lá thư và hai cuốn tiểu thuyết của vợ De Castries gửi cho chồng. Biết điều đó, ông đã yêu cầu chỉ huy đơn vị phải tìm cách gửi vào cho De Castries. Đó không chỉ là kế sách "mưu phạt tâm công" mà Nguyễn Trãi từng nói đến trong *Bình Ngô đại cáo*, mà còn là một nghĩa cử tinh tế, cao thượng, mang đậm tính nhân văn. Ngay sau khi trận đánh vừa kết thúc, ông đến từng căn hầm gặp những người lính Pháp bị thương, điều động quân y phối hợp với nhân viên y tế của Pháp cứu chữa cho họ, cho phép máy bay Pháp hạ cánh chở những thương binh nặng về Hà Nội chữa trị. Đó là một nghĩa cử nhân đạo, ít gặp trong chiến tranh. Một người lính Pháp bị thương đã xúc động, nói: "*Thưa ông, từ khi tôi có trí khôn, ngoài mẹ tôi ra, bây giờ tôi mới biết đến sự dịu dàng và lòng yêu thương*"¹⁰. Có thể thấy, ở Võ Nguyên Giáp, yêu thương

⁸ . Sdd, chương 13.

⁹ . Sdd, chương 15

¹⁰ . Sdd, chương 13.

con người là cơ sở cho mọi hành động. Và đó cũng là cách hành xử của các bậc vĩ nhân xưa, nay.

Vừa tròn 60 năm kể từ ngày lá cờ Quyết chiến quyết thắng của quân đội ta tung bay trên nóc hầm De Castries, báo hiệu sự kết thúc của trận chiến Điện Biên Phủ. Đó là khoảng thời gian chưa dài, song đã đủ để cho ta nhìn nhận, suy ngẫm về nhiều vấn đề của lịch sử. Qua hồi ký *Điện Biên Phủ - điểm hẹn lịch sử*, chân dung tinh thần Võ Nguyên Giáp đã hiện lên một cách tự nhiên, chân thực. Ấn đàng sau sự giản dị, khiêm tốn đến quên mình là con người thông minh, quyết đoán với tấm lòng chan chứa yêu thương con người cuộc sống. Nếu nhân, trí, dũng là phẩm chất của một vĩ nhân, chỉ có ở vĩ nhân, thì Võ Nguyên Giáp là một con người như thế. Ông đã đi vào lịch sử, và trở thành một phần của lịch sử Việt Nam trong thế kỷ XX.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Cecil B. Currey, *Võ Nguyên Giáp - chiến thắng bằng mọi giá*, Nxb Thế giới mới, H. 2013.
- [2]. Bernard B. Fall, *Điện Biên Phủ một góc địa ngục*, Nxb Công An nhân dân, H. 2004.
- [3]. Phạm Hồng Cư, *Đại tướng Võ Nguyên Giáp thời trẻ*, Nxb Quân đội, H. 2004.
- [4]. Võ Nguyên Giáp, *Điện Biên Phủ - điểm hẹn lịch sử*, Nxb Quân đội, H. 2000.
- [5]. Georges Boudarel, *Võ Nguyên Giáp*, Nxb Thế giới mới, H. 2012.
- [6]. Hữu Mai, *Không phải huyền thoại*, Nxb Văn học, H. 2010.
- [7]. Trần Trọng Trung, *Võ Nguyên Giáp - Danh tướng thời đại Hồ Chí Minh*, Nxb Thế giới, H. 2010.